

Labrador Retriever, Flatcoated Retriever en Nova Scotia Duck Tolling Retriever. Ontstaan en achtergrond van hun gedrag.

Elian Hattinga van 't Sant

De Labrador, de Flatcoat en de Toller zijn alle drie retrievers. Toch is de Toller, die pas in 1982 als ras werd erkend, een beetje een buitenbeentje. Deze Canadees is door zijn tamelijk onduidelijke genetische achtergrond en zijn functie als 'decoy dog' (lokhond) in een aantal opzichten anders dan de twee nauw verwante Engelse retrievers. Parker (2012) heeft de Toller niet in haar lijstje opgenomen, maar Vaysse en collega's (2011) laten zien dat de Toller genetisch behoorlijk ver afstaat van de Labrador en de Flatcoat. De Labrador en Flatcoat worden door Parker tot het Mastiff type gerekend; een type waarmee zeker de smallere elegante Flatcoat niet snel geassocieerd zal worden. De Labrador en de Flatcoat hebben echter, evenals de Newfoundlander, de breedschedelige St. Johnshond tot voorvader. De Toller lijkt echter genetisch dichter te staan bij de herderachtigen, zoals de Border Collie.

Newfoundland

De 19^e eeuwse St Johnshonden, genoemd naar de hoofdstad van Newfoundland, stamden af van Europese honden die vanaf de 17^e eeuw met Spaanse, Portugese en Engelse kolonisten waren meegekomen. Ze werden in de 19^e eeuw ook wel Newfoundlanders genoemd, maar je moet ze niet verwarren met de veel grotere Newfoundlander die we nu als rashond kennen. Het was een verzamelnaam voor honden die wat uiterlijk en gedrag betrof bepaald niet uniform waren. Ze konden verschillen in formaat, kleur, en temperament. De meeste waren echter volgens ooggetuigenverslagen formaat retriever of groter. Men maakte daardoor wel onderscheid tussen de grote en de kleinere St. Johnshond. Hun kleur was meestal zwart, zwart-wit of bruin.

Omdat men op Newfoundland vooral leefde van de jacht en visserij werden de honden vooral hierbij als hulpje gebruikt. De honden werden ingezet om vissersnetten en gedode zeedieren en –vogels uit het water te halen. Er werd waarschijnlijk onbewust geselecteerd op honden die goed konden zwemmen en een vacht hadden die hen goed tegen het koude water beschermde. Hun afstammelingen hebben dan ook 'zwemvliezen' tussen hun tenen en een vettige ondervacht, waardoor het water niet in de vacht doordringt en hun huid nog steeds kurkdroog is als ze uit het water komen.

Ontdekt

Op sociaal gebied was het belangrijk dat de honden aanwijzingen opvolgden en graag met mensen samenwerkten, zodat ook hierop waarschijnlijk de beste honden werden uitgezocht. Hun zachtaardigheid en vriendelijkheid voor mensen en kinderen werd dan ook in de 19^e eeuw geroemd. Ook hadden de honden de reputatie dat ze menig mens van de verdrinkingsdood hadden gered.

Door deze eigenschappen werden de St Johnshonden/Newfoundlanders in het begin van de 19^e eeuw door Europeanen 'ontdekt' en geïmporteerd. Ze werden bijvoorbeeld gebruikt om die andere mensenredder, de St. Bernard, weer als ras gezond te maken. In Engeland had men echter belangstelling voor deze honden om een andere reden. Leden van de Engels adel zag in hen potentieel om honden te fokken die konden voldoen aan veranderde behoeftes op jachtgebied.

De 'schoonheid' van de jacht

Voor de 19^e eeuw werd er maar relatief weinig met het geweer gejaagd. Jacht was een privilege van de adel. Het was een sociaal-cultureel gebeuren voorbehouden aan de elite. Gewone mensen mochten niet jagen of jachthonden houden.

Traditioneel beoefende de adel de valkenjacht en de 'parforce' jacht met meutehonden die te paard werden gevolgd. Al in de middeleeuwen waren deze vormen van jacht uitgegroeid tot een soort 'kunst'. Het ging zeker niet alleen om een lekker stukje vlees extra op tafel. Men genoot van de 'schoonheid' van de jacht en dat in meerdere opzichten: slimheid, spoorvastheid en moed van de honden, de kracht en souplesse van de paarden, het uithoudingsvermogen van het bejaagde wild, de rit door de natuur, de uitdaging van het terrein, en de moed van de jagers - want zeker bij jacht op wild zoals wolven en zwijnen was het doden van het dier met een lang mes niet zonder gevaar. Kosten noch moeite werden gespaard om de jacht tot een fraai spektakel te maken. Dure kleding, fraai versierde wapens, zadels en teugels en ook mooie honden en paarden maakten duidelijk dat dit niet de eerste de beste waren. De adel legde zich dan ook vanouds toe op het fokken en selecteren van honden die speciaal geschikt waren voor de jacht maar ook plezierig voor het oog..

Geweer

In de 19^e eeuw werd echter de jacht met het geweer op vogels, zoals patrijzen, fazanten en korhoenders bijzonder populair. Hoewel er vanaf de 16^e eeuw wel met geweren werd gejaagd, waren deze vroege geweren verre van ideaal. Door verbetering van het mechaniek en de schootsafstand werd deze vorm van jacht veel aantrekkelijker. Hoewel de jachtrechten in de 19^e eeuw werden verruimd en ook 'gewonere' mensen mochten jagen, bleef het vooral een sport voor de elite.

Op de jachten die in de uitgestrekte heidegebieden van Engeland en Schotland werden gehouden, werden vaak in korte tijd tientallen vogels geschoten, die uiteraard allemaal moesten worden teruggevonden in de heide en tussen het struikgewas. Pointers, setters en spaniëls konden wel apporteren, maar het waren vooral honden die gefokt waren voor het werk vóór het schot: ze moesten aanwijzen waar het wild zat of het uit het struikgewas drijven.

Eisen

Toen de St. Johnshond zich aandiende met zijn reputatie van gehardheid tegen kou, voorliefde voor water, vriendelijke aard en goede apportereigenschappen was de eerste retriever al snel geboren. Deze eerste retrievers - voorlopers van de Flatcoated Retriever - ontstonden uit kruisingen van setters en enkele geïmporteerde St. Johnshonden. Uit andere St. Johnshonden kwam wat later, rond 1880, de Labrador voort, zo genoemd om hem als ras te onderscheiden van de grotere 'Newfoundlanders'.

Aan de Engelse retrievers werden een aantal eisen gesteld die nauw samenhangen met de jacht waarvoor zij gefokt werden. Retrievers mochten pas nadat het wild geschoten was in actie komen. Dat hield in dat ze rustig los moest blijven zitten en de jagers op geen enkele manier - met gepiep, geblaf of onrustig gedrentel - mochten hinderen totdat men klaar was met schieten. Van al het geknal om hen heen mochten ze geen seconde onder de indruk raken of afgeleid worden. Ze moesten juist goed opletten waar het wild viel en die valplekken onthouden. Was men klaar met schieten, dan moesten ze als de wiedeweerga het gevallen of aangeschoten wild bij de jagers of hun geleiders brengen. Dat betekende het wild vlot en onvermoeibaar opsporen en gelijk terugbrengen met een minimum aan aanwijzingen. En

uiteraard moest het wild heel blijven: het was niet de bedoeling dat de honden een patrijs onderweg even plukten, aanvraten of kraakten.

Selectie

Hoewel schoonheid ook belangrijk was voor de Engelse lords, lag bij de retrievers de nadruk bij de selectie op geschiktheid voor de jacht. Die selectie was niet altijd even zachtzinnig. Honden die het wild kraakten of plukten werden soms ter plekke doodgeschoten. In honden die bang waren voor harde geluiden, luidruchtig of snel opgewonden waren, het wild niet snel op konden sporen of die veel training nodig hadden om het snel terug te brengen was men niet geïnteresseerd. Vaak werden alle honden uit een nest tot de leeftijd van een jaar getraind om vervolgens de beste honden aan te houden voor de fokkerij.

Omdat tijdens een jacht allemaal honden tegelijkertijd aan het werk waren en ze ook vaak voor en na de jacht bij elkaar gestopt werden, kon men honden die meer in elkaar geïnteresseerd waren dan in hun werk of die andere honden slecht tolereerden niet gebruiken. Nog steeds is het zo bij de echte jacht dat jagers met retrievers die grommerig, snauwerig of opdringerig naar andere honden zijn, niet meer worden uitgenodigd.

Field Trials

De gevolgen zijn tot op heden bij veel Engelse retrievers nog steeds goed merkbaar. Het zijn vriendelijke allemansvrienden die goed trainbaar zijn en graag van alles apporteren zonder dat er ergens ook maar een krasje opkomt. Ze kunnen rustig wachten, blaffen weinig, schrikken niet snel en raken ook niet snel uit hun doen. Wanneer het vuurwerk met Oud en Nieuw losbarst, slapen ze doorgaans rustig door.

Maar er is ook veel veranderd, vooral bij de Labrador. Eind 19^e eeuw waren Labradors niet erg populair. Bij de jacht werd de voorkeur gegeven aan Flatcoats. Deze schitterden vooral op Field Trials, wedstrijden waarbij het werk van de honden tijdens een jacht beoordeeld werd. Voor de beste honden werden hoge dekgelden gevraagd. Ook werden voor de Eerste Wereldoorlog bijzonder hoge prijzen – soms wel £ 200 - betaald voor de honden die zowel op shows als Field Trials goed presteerden. Daarom bleef de Flatcoat een hond voor de elite en bleef waarschijnlijk ook het ‘*dual purpose*’ ideaal – een hond die goed scoorde op zowel shows als op jachtgebied – overeind. Dit ‘*dual-purpose*’ ideaal dat tot op heden de norm is bij de Flatcoat fokkerij, heeft ervoor gezorgd dat de Flatcoat in uiterlijk en gedrag (nog) niet heel veel schokkende veranderingen heeft ondergaan.

Open plekken

Misschien door dit elitaire karakter van de Flatcoat streefde de Labrador na de Eerste Wereldoorlog de Flatcoat in rap tempo voorbij in populariteit. Zijn trainbaarheid en prettige, vriendelijke karakter zouden ervoor zorgen dat hij uiteindelijk zou eindigen in de top 3 van meest populaire rassen. Door deze snel groeiende populariteit raakte waarschijnlijk het ‘*dual-purpose*’ ideaal steeds meer op de achtergrond: het brengt hogere kosten, meer tijdsinvestering en een veeleisender selectie met zich mee dan specialisatie in ofwel jacht ofwel show.

Hierdoor ontstonden aparte showlijnen en werklijnen, die geen van beide meer echt lijken op de Labradors op schilderijen uit het begin van de 19^e eeuw. Die Labradors lijken qua formaat, slankheid en hoogte meer op een Flatcoat – met welke ze in die tijd ook wel eens gekruist werden.

Sociaal gedrag

De huidige showlijn Labrador is in verhouding veel breder en meer gedrongen; de werklijn-Labrador ranker en kleiner. Dit laatste is mogelijk mede het gevolg van hier en daar de inkruising van een windhond om de honden sneller te krijgen. In de stambomen van Field Trial Labradors, komen dan ook regelmatig open plekken voor waar een niet als Labrador geregistreerde hond zijn voor het werk begeerde genen heeft doorgegeven.

Het verschil in selectie heeft niet alleen het uiterlijk van veel Labradors veranderd maar ook het gedrag. Bij sommige Labradors uit de werklijnen lijkt, mogelijk door de inkruising van een windhond, het sociale gedrag veranderd te zijn. Dergelijke honden zijn vaak terughoudender en sociaal onzekerder dan de showlijn Labradors. Bij de showlijnen ziet men daarentegen regelmatig honden die druk en sociaal weinig subtiel gedrag vertonen. Vooral veel bruine (*chocolate*) Labradors lijken daar last van te hebben. Omdat een heel klein aantal honden aan de basis staat van de zeer snel, pas recent in populariteit gegroeide *chocolate*, is dit gedrag mogelijk een gevolg van een '*founders effect*' waarbij de honden die aan de oorsprong van de lijn staan, naast hun andere kleur ook een andere vorm van gedrag hebben doorgegeven.

Eenden

Terwijl de manier waarop in Engeland gejaagd werd, bepalend was voor de eisen die men aan de Engelse retrievers stelde, geldt iets dergelijks voor de Canadese Toller. De Toller werd gebruikt bij de eendenjacht om eenden binnen het schootveld van de jagers te lokken. Eenden zijn ontzettend nieuwsgierige beesten, die het niet kunnen laten om polshoogte te komen nemen als ze iets zien bewegen. Van vossen deden de verhalend de ronde dat ze hiervan gebruik maken om eenden te vangen door plat op de grond te gaan liggen met hun zacht bewegende, in de lucht gestoken staart. Jagers ontdekten dat ook honden met een zelfde soort dikke wollige staart eenden naar zich toe kunnen lokken. Ze fokten daarom honden die een beetje op vossen leken. Niet te groot, rood van kleur en met een dikke pluimstaart met een witte punt. In Nederland werd zo rond 1940 het Kooikerhondje in het leven geroepen om eenden de pijp van de eendenkooi in te lokken.

Eendenjacht

Bij de Canadese eendenjacht gebruikte men geen eendenkooi om eenden te vangen, maar werden ze geschoten. De jagers stelden zich verdekt op, vaak achter camouflageschermen. Door voor het scherm steeds een balletje of stok in het riet te gooien dat de Toller moest apporteren, werden de eenden gelokt: ze zagen de kwispelende staart van de in het riet naar zijn balletjes zoekende hond. Waren de eenden eenmaal geschoten, dan werd de Toller erop uit gestuurd om ze uit het water te halen.

Veel van de eisen die aan de Engelse retrievers werden gesteld, golden dus ook voor de Toller. De hond moest graag apporteren, gehoorzaam zijn, niet blaffen of janken en niet van slag raken door de harde knallen van het schot. Maar waar de Engelse Retrievers vooral rustig moesten blijven zitten, moest de Toller beweeglijk en heel speels zijn om optimaal van zijn staart te kunnen profiteren.

Balletje

In tegenstelling tot de Engelse jacht waar het om een groots adellijk evenement ging met veel mensen en honden, was de jacht op eenden in Nova Scotia er voor de gewone man. Daardoor was deze locale eendenjacht veel kleinschaliger en individueler. Hierdoor werden er aan het sociale gedrag van de Toller minder allemansvriend-eisen gesteld. De Toller hoefde niet moeiteloos met vreemde mensen en honden samen te werken. Hij is dan ook vaak wat terughoudender ten opzichte van vreemden vergeleken met de vaak uitbundige allemansvrienden, zoals de Labrador en de Flatcoat.

Omdat de Toller volgens de FCI nu eenmaal een 'retriever' is, worden tegenwoordig bij jachtwedstrijden dezelfde eisen aan hem gesteld als aan de Engelse retrievers. Hij moet rustig op post zitten, markeren en apporteren. Dat is jammer, want om een Toller tot zijn recht te laten komen met je juist met hem spelen: balletjes gooien langs de waterkant. Daar is hij voor gefokt: om te 'tollen'.

Literatuur:

Parker, Heidi G. et al. (2004). Genetic Structure of the Purebred Domestic Dog. *Science* 304, 1160-1164.

Parker, Heidi G. (2012). Analyses of modern dog breeds. *Mammalian Genome* 23, 19-27

Seal, Judi (2001). *The History of Retrievers. Compiled from the scrapbooks of H. Reginald Cooke*. Singapore.

Vaysse, Amaury et al. (2011). Identification of Genomic Regions Associated with Phenotypic Variation between Dog Breeds using Selection Mapping. *PloS Genetics* 7,10 , 1-21

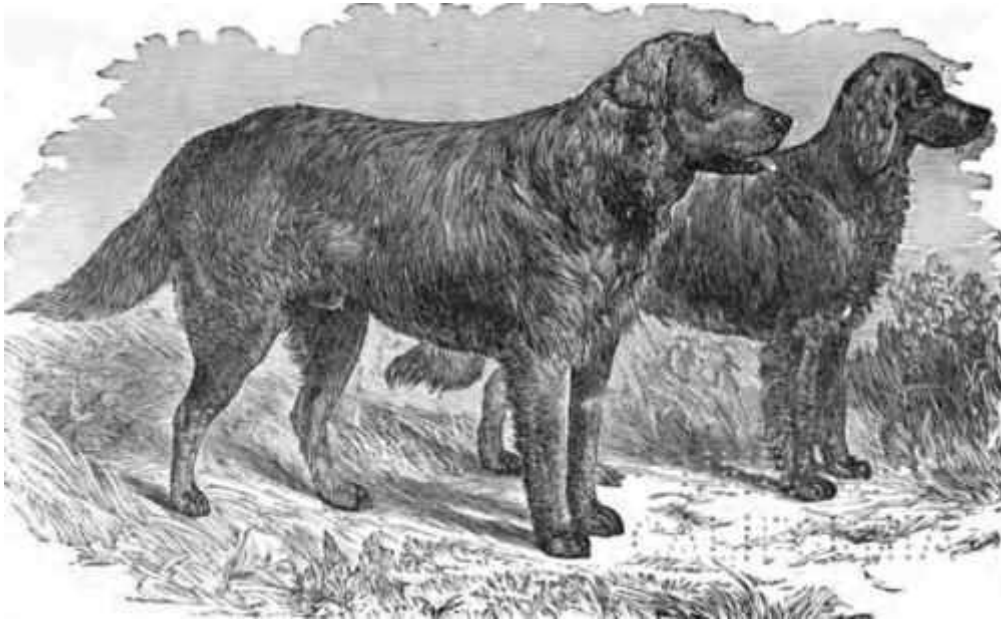
Boatswain, de Newfoundlandse hond van Loer Byron, 1808

Maud Earl. Labrador Peter of Faskally rond 1912.

Maud Earl, Whitmore Labradors, begin 20ste eeuw

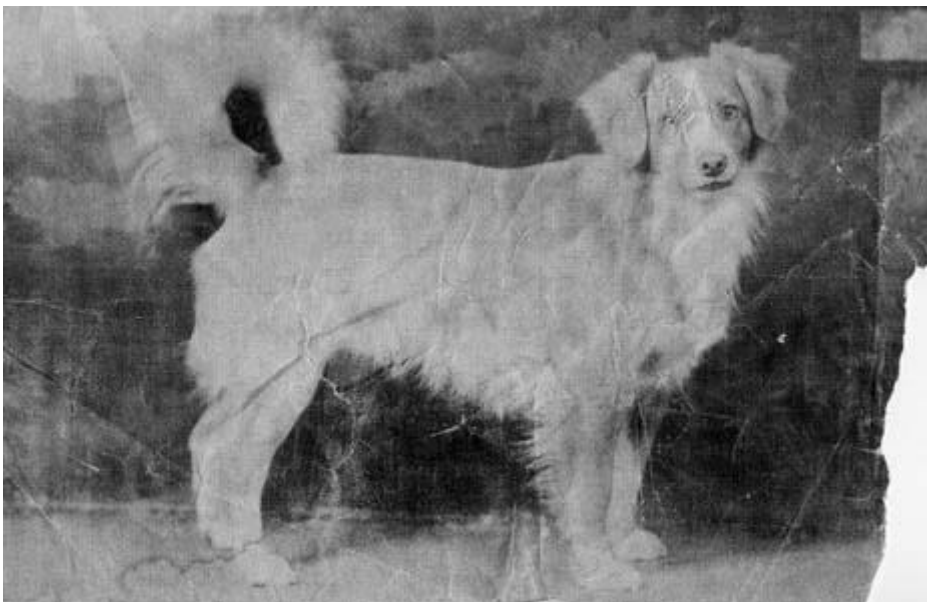
Flatcoated Retrievers Paris en Melody 1886

Maud Earl, Flatcoated Retriever begin 20ste eeuw

Maud Earl. Flatcoated Retriever 1911

Toller, rond 1930